

Antikvarisk förundersökning inför nybyggnation av fritidshusområde vid Kalhyttan 1:96 i Filipstad

Filipstads kommun, Värmlands län

Värmlands Museum 2011

Rapport 2011:

Rapportsammanställning: Mattias Libeck, Värmlands Museum

VÄRMLANDS MUSEUM
Enheten för kulturmiljö

Box 335
651 08 Karlstad
Tel: 054 - 701 19 00 Fax: 054 - 701 19 98
E-post: museet@varmlandsmuseum.se
www.varmlandsmuseum.se

© 2011 Värmlands Museum

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
Fastighetsuppgifter	
2. Beskrivning	4
3. Fornlämningar	4
4. Historik	5
4. Bebyggelsens karaktär	10
5. Anpassning av ny bebyggelse	10

1. Inledning

Följande antikvariska förundersökning har utförts av Värmlands Museum på uppdrag av Filipstads Sportby med syfte att utreda de kulturhistoriska förutsättningarna inför planerad detaljplaneläggning av fastigheten Kalhyttan 1:96. Planen syfte är att reglera den tänkta fritidshusbebyggelsen i området. Uppdraget har utförts av antikvarie Mattias Libeck.

Karta till planprogram för Kalhyttan 1:96, upprättad med anledning av den fritidshusbebyggelse som planeras i området. Filipstads kommun.

Fastighetsuppgifter

Fastighetsbeteckning: Kalhyttan 1:96

Socken/Församling: Färnebo

Kommun: Filipstad

2. Beskrivning

Det aktuella utredningsområdet utgörs idag av ett huvudsakligen öppet landskap avgränsat av bebyggelsen runt Kalhyttans herrgård i norr, Färnsjön i öster, Kalhyttans friluftsområde i väster och skogsmark i söder.

3. Fornlämningar

Enligt Riksantikvarieämbetets sökbara fornminnesregister, FMIS, har inga fornlämningar registrerats i det berörda området.

4. Historik

Äldre kartor visar att marken som är planerad att bebyggas genomgått tämligen små förändringar under de senaste århundradena. Området mellan bebyggelsen runt Kalhyttans herrgård i norr och byn Bergskalhyttan i söder har i historisk tid huvudsakligen tjänat som jordbruksmark. Under 1900-talets början tätar bebyggelsen runt herrgården med ny villabebyggelse och enstaka fastigheter bebyggs utmed Färnsjön. Under de sista 50 åren har få synbara förändringar skett. Den bebyggelse som tillkommit har huvudsakligen uppförts i anslutning till befintlig bebyggelse runt Kalhyttans herrgård.

Kalhyttans herrgård i slutet av mars 2011. Foto: Mattias Libeck.

Namnet Kalhyttan är idag främst förknippat herrgården. Den vackra herrgårdsbyggnaden i två våningar skall enligt uppgift härstamma från 1720-talet men bär idag ett utseende som mer speglar det tidiga 1800-talets herrgårdsbyggande. Namnet Kalhyttan övertogs från den masugnsanläggning som anlades på platsen för nuvarande Bergskalhyttan, beläget söder om utredningsområdet, vid mitten av 1500-talet. Hyttdriften här varade fram till 1699.

Bergskalhyttan (Kalhyttan) är enligt traditionen också platsen för Färnebos första sockenkyrka. När den uppfördes är oklart; den omnämns i skrift första gången år 1540. Kyrkan flyttades till nuvarande Hötorget i början av 1600-talet, i samband med Filipstads grundande. En minnessten, rest 1941, erinrar om den gamla kyrkplatsen. Vid kyrkan hölls också lördagsmarknader och ting. Dessa funktioner flyttades samtidigt som kyrkan.

Foto taget i höjd med den planerade sportbyn med vy mot norr. Bostadshuset i förgrunden är torpet "Stommen" med anor från åtminstone 1800-talets början. Foto: Mattias Libeck.

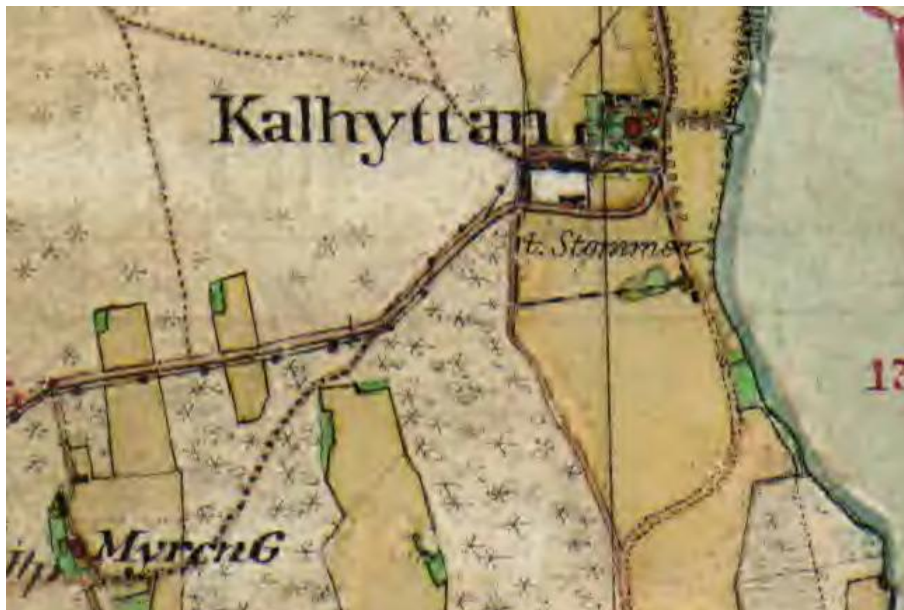
Kalhyttan herrgård låg länge som en solitär i landskapet men under 1900-talet tättade bebyggelsen runtom med ny villabebyggelse, huvudsakligen uppförd under första hälften av förra seklet. Utöver Herrgården med tillhörande ekonomibyggnader finns enstaka byggnader som är uppförda runt sekelskiftet 1900 eller tidigare, däribland torpet "Stommen".

Pågående markberedningsarbeten på fastigheten Kalhyttan 1:96. Vy söderifrån. Foto: Mattias Libeck.

Karta från Laga skifte 1844, som visar det lilla torpet "Stommen" söder om herrgårdsanläggningen. Lantmäteriet.

Häradsekonomiska kartan från omkring 1890. En ny väg västerut "Myren" har tillkommit strax söder om herrgården. Lantmäteriet.

Ekonomiska kartan från 1965 visar att bebyggelsen tätat norr om herrgården med idrottsplats och villabebyggelse utmed sjön. Lantmäteriet.

Dagens karta över Kalhyttan som visar hur exploateringen av området stannade av efter 1960-talet bortsett från dagens skidanläggning. Lantmäteriet.

5. Bebyggelsens karaktär

Bebyggelsen i närområdet är tämligen blandad. Utmed Kalhyttvägen norrifrån ligger villabebyggelse uppförd under första hälften av 1900-talet. Någon enhetlig utformning beträffande fasad- och takmaterial eller färgsättning går inte att tala om. Utmärkande är istället den återhållsamma skalan och de generösa tomterna. Längre söderut tar en äldre bebyggelse vid med den herrgården med sin gulmålade väggpanel och svartmålade takplåt i centrum. Till områdets ålderdomliga karaktär bidrar i hög grad bevarade ekonomibyggnader traditionellt utförda med faluröd brädpanel och vit puts. Här finns även torpet "Stommen" liksom ett mycket stillfullt blåmålat hus uppskattningsvis uppfört vid 1900-talets början. Det senare bedöms vara mycket välbevarat och har sirliga snickeridetaljer, stilenlig glasveranda och en historisk färgsättning med grönblå fasader och röda fönstersnickerier. Till omgivningen hör också ett antal byggnader belägna utmed Färnsjön, sydost om den framtida sportbyn, vilka alla är traditionellt målade i faluröd kulör.

Ett vackert bostadshus från förra sekelskiftet beläget strax norr om den planerade sportbyn. Foto: Mattias Libeck.

6. Anpassning av ny bebyggelse

Då den planerade sportbyn inte ligger i direkt anslutning till övrig bebyggelse i området och den befintliga bebyggelsen inte följer någon tydlig byggnadstradition är det svårt att peka ut utmärkande drag som är viktiga att ta upp i den nya bebyggelsen. De gemensamma karaktärsdrag som Värmlands Museum ändå vill framhålla är den återhållsamma skalan, de stora grönytorna och trä som dominerande fasadmaterial.